ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)

της 25ης Οκτωβρίου 2011 *

Στην υπόθεση C-109/10 P,

με αντικείμενο αίτηση αναιρέσεως δυνάμει του άρθρου 56 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που ασκήθηκε στις 26 Φεβρουαρίου 2010,

Solvay SA, με έδρα τις Βρυξέλλες (Βέλγιο), εκπροσωπούμενη από τους P. Foriers, R. Jafferali, F. Louis, και A. Vallery, avocats,

αναιρεσείουσα,

όπου ο έτερος διάδικος είναι η

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους J. Currall και F. Castillo de la Torre, επικουρούμενους από την N. Coutrelis, avocate, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

καθής πρωτοδίκως,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως),

συγκείμενο από τους B. Σκουρή, Πρόεδρο, J.N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts, J.-C. Bonichot και U. Lõhmus, προέδρους τμήματος, A. Rosas (εισηγητή), R. Silva de Lapuerta, E. Levits, A. Ó Caoimh, L. Bay Larsen, T. von Danwitz, A. Arabadjiev και E. Jarašiūnas, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott
γραμματέας: R. Şereş, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 18ης Ιανουαρίου 2011,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 14ης Απριλίου 2011,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με την υπό κρίση αίτηση αναιρέσεως, η Solvay SA (στο εξής: Solvay) ζητεί την αναίρεση της αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 17ης Δεκεμβρίου 2009, T-57/01, Solvay κατά Επιτροπής (Συλλογή 2009, σ. II-4621, στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση), με την οποία απορρίφθηκε η προσφυγή της με αίτημα την ακύρωση της αποφάσεως 2003/6/ΕΚ της Επιτροπής, της 13ης Δεκεμβρίου 2000, σχετικά με την κίνηση διαδικασίας δυνάμει του άρθρου 82 της Συνθήκης ΕΚ

(COMP/33. 133 — C: Ανθρακικό νάτριο — Solvay) (ΕΕ 2003, L 10, σ. 10, στο εξής: επίδικη απόφαση), και, επικουρικώς, την ακύρωση ή τη μείωση του προστίμου που της επιβλήθηκε.

Ιστορικό της διαφοράς

2 Η Solvay είναι μια σημαντική επιχείρηση χημικών προϊόντων. Ο ιδρυτής της, ο Ernest Solvay, εφηύρε έναν τρόπο συνθετικής παραγωγής ανθρακικού νατρίου, που αποτελεί υλικό το οποίο χρησιμοποιείται κυρίως στην παραγωγή του γυαλιού. Το ανθρακικό νάτριο χρησιμοποιείται επίσης στη χημική βιομηχανία για την παρασκευή απορρυπαντικών, καθώς και στη μεταλλουργία.

3 Γύρω στα 1870, η Solvay παραχώρησε μια άδεια παραγωγής στην Brunner, Mond & Co., ήτοι σε μία από τις εταιρίες που αποτέλεσαν αρχικώς την Imperial Chemical Industries (στο εξής: ICI). Η Solvay και η Brunner, Mond & Co. προέβησαν στον καταμερισμό των σφαιρών επιρροής τους («Alkali Cartel»), βάσει του οποίου η Solvay δραστηριοποιούνταν στην ηπειρωτική Ευρώπη, ενώ η Brunner, Mond & Co. δραστηριοποιούνταν στις Βρετανικές νήσους, στη βρετανική Κοινοπολιτεία και σε άλλες χώρες της Αφρικής, της Ασίας και της Νοτίου Αμερικής. Η αρχική συμφωνία ανανεώθηκε επανειλημμένως, μεταξύ άλλων το 1945.

4 Στα τέλη της δεκαετίας του 1980, η Solvay ήταν ο κύριος παραγωγός ανθρακικού νατρίου τόσο στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, όπου αντιπροσώπευε το 60 % της αγοράς, όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Η ICI ήταν ο δεύτερος παραγωγός ανθρακικού νατρίου. Ακολουθούσαν κατόπιν τέσσερις μικροί παραγωγοί, ήτοι οι Rhône-Poulenc, Akzo, Matthes & Weber και Chemische Fabrik Kalk (στο εξής: CFK).

5 Φυσικό ανθρακικό νάτριο παραγόταν στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Το κόστος παραγωγής του ήταν μικρότερο από το κόστος παραγωγής του συνθετικού ανθρακικού νατρίου, αλλά στο κόστος αυτό έπρεπε να προστεθούν τα έξοδα μεταφοράς. Οι κοινοτικές επιχειρήσεις προστατεύονταν επί ορισμένα έτη μέσω μέτρων αντιντάμπινγκ, αλλά τα μέτρα αυτά αποτελούσαν αντικείμενο επανεξετάσεως κατά το χρονικό σημείο κατά το οποίο η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων έθεσε σε κίνηση τις επίδικες διαδικασίες. Υπήρχε συγκεκριμένα το ενδεχόμενο το ντάμπινγκ να μην αποδεικνυόταν πλέον.

6 Οι παραγωγοί των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης ήσαν επίσης ανταγωνιστές, αλλά για όχι πολύ σημαντικές ποσότητες ανθρακικού νατρίου. Οι εισαγωγές από τις χώρες αυτές είχαν επίσης αποτελέσει αντικείμενο μέτρων αντιντάμπινγκ.

7 Στην κοινοτική αγορά μπορούσαν να διαπιστωθούν ένας καταμερισμός των σφαιρών επιρροής μεταξύ Solvay και ICI, καθώς και μια στεγανοποίηση των εθνικών αγορών, με σημαντικές διαφορές όσον αφορά τις τιμές.

8 Έχοντας υπόνοιες για την ύπαρξη συμφωνίας μεταξύ των διαφόρων παραγωγικών επιχειρήσεων της Κοινότητας, η Επιτροπή διενήργησε, στις αρχές του 1989, ελέγχους στους κύριους παραγωγούς ανθρακικού νατρίου και έλαβε αντίγραφα πολλών εγγράφων. Οι εν λόγω έλεγχοι συμπληρώθηκαν με την υποβολή αιτήσεων παροχής πληροφοριών.

9 Στις 13 Μαρτίου 1990 η Επιτροπή απηύθυνε κοινή ανακοίνωση αιτιάσεων στη Solvay, στην ICI και στη CFK. Οι προσαπτώμενες παραβάσεις συνίσταντο σε παραβάσεις:

— του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΟΚ (το οποίο κατέστη άρθρο 85 της Συνθήκης ΕΚ και ακολούθως άρθρο 81 ΕΚ) εκ μέρους της Solvay και της ICI,

— του άρθρου 85 της Συνθήκης εκ μέρους της Solvay και της CFK,

— του άρθρου 86 της Συνθήκης ΕΟΚ (το οποίο κατέστη άρθρο 86 της Συνθήκης ΕΚ και ακολούθως άρθρο 82 ΕΚ) εκ μέρους της Solvay,

— του άρθρου 86 της Συνθήκης εκ μέρους της ICI.

10 Η Επιτροπή κοινοποίησε σε κάθε κατηγορούμενη επιχείρηση όχι το σύνολο των εγγράφων, αλλά μόνο τα έγγραφα που αφορούσαν την παράβαση που της προσήπτε. Επιπλέον, διάφορα έγγραφα ή αποσπάσματα δεν διαβιβάσθηκαν στις οικείες επιχειρήσεις για λόγους εμπιστευτικότητας.

11 Οι εν λόγω επιχειρήσεις εκλήθησαν σε ακρόαση. Φαίνεται ότι η Solvay δεν θέλησε να μετάσχει στις ακροάσεις.

12 Στις 19 Δεκεμβρίου 1990 η Επιτροπή εξέδωσε τις τέσσερις ακόλουθες αποφάσεις:

— την απόφαση 91/297/ΕΟΚ, σχετικά με μια διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΟΚ (IV/33.133-Α: ανθρακικό νάτριο — Solvay, ICI) (ΕΕ 1991, L 152, σ. 1), με την οποία προσήψε κατ' ουσίαν στη Solvay και στην ICI ότι συνέχισαν τον μεταξύ τους καταμερισμό της αγοράς του ανθρακικού νατρίου, παρά τον ισχυρισμό των επιχειρήσεων αυτών ότι η συμφωνία που συνήφθη το 1945 είχε περιέλθει σε αχρησία, και με την οποία, για να αποδείξει ότι οι συμπεριφορές δεν ήσαν αυτοτελείς («παράλληλες συμπεριφορές»), έλαβε υπόψη κυρίως το γεγονός ότι, υπό ορισμένες περιστάσεις, η Solvay παρέδιδε προϊόντα εξ ονόματος της ICI, καθώς και την ύπαρξη συχνών επαφών μεταξύ των δύο αυτών επιχειρήσεων·

— την απόφαση 91/298/ΕΟΚ, σχετικά με μια διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΟΚ (IV/33.133-Β: Soda Ash — Solvay, CFK) (ΕΕ 1991, L 152, σ. 16), με την οποία προσήψε στη Solvay και στη CFK ότι συνήψαν συμφωνία σχετικά με τις τιμές, με αντάλλαγμα, για τη CFK, μια εγγύηση διοχετεύσεως μιας ελάχιστης ποσότητας η οποία θα αναθεωρείτο ετησίως·

— την απόφαση 91/299/ΕΟΚ, σχετικά με μια διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 86 της Συνθήκης ΕΟΚ (IV/33.133-Γ: ανθρακικό νάτριο — Solvay) (ΕΕ 1991, L 152, σ. 21), με την οποία προσήψε στη Solvay ότι εκμεταλλεύθηκε καταχρηστικώς τη δεσπόζουσα θέση της εφαρμόζοντας συστήματα εκπτώσεων και επιστροφών αναφορικά με οριακή ποσότητα, με σκοπό τη δέσμευση των πελατών για το σύνολο των αναγκών τους και τον αποκλεισμό των ανταγωνιστών·

— την απόφαση 91/300/ΕΟΚ, σχετικά με μια διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 86 της Συνθήκης ΕΟΚ (IV/33.133-Δ: ανθρακικό νάτριο — ICI) (ΕΕ 1991, L 152, σ. 40), με την οποία προσήψε παρόμοια συμπεριφορά στην ICI.

13 Οι τέσσερις αποφάσεις αυτές προσεβλήθησαν ενώπιον του Πρωτοδικείου [Γενικού Δικαστηρίου]. Η Solvay ζήτησε την ακύρωση των αποφάσεων 91/297 (υπόθεση Τ-30/91), 91/298 (υπόθεση Τ-31/91) και 91/299 (υπόθεση Τ-32/91). Η ICI ζήτησε την ακύρωση των αποφάσεων 91/297 (υπόθεση Τ-36/91) και 91/300 (υπόθεση Τ-37/91). Αντιθέτως, η CFK κατέβαλε το πρόστιμο που της είχε επιβληθεί με την απόφαση 91/298.

14 Πρέπει συναφώς να υπομνησθεί ότι στις 27 Φεβρουαρίου 1992 το Πρωτοδικείο κήρυξε ανυπόστατη μια απόφαση της Επιτροπής σχετικά με σύμπραξη μεταξύ επιχειρήσεων που παράγουν χλωριούχο πολυβινύλιο (PVC), λόγω της μη νομότυπης κυρώσεως της εν λόγω αποφάσεως (απόφαση της 27ης Φεβρουαρίου 1992, Τ-79/89, Τ-84/89, Τ-85/89, Τ-86/89, Τ-89/89, Τ-91/89, Τ-92/89, Τ-94/89, Τ-96/89, Τ-98/89, Τ-102/89 και Τ-104/89, BASF κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-315). Στις υποθέσεις που διαλαμβάνονται στη σκέψη 13 της παρούσας αποφάσεως και στις

οποίες ήταν προσφεύγουσα, η Solvay κατέθεσε «συμπληρωματικά δικόγραφα», με τα οποία προέβαλε ένα νέο ισχυρισμό, με τον οποίο ζήτησε η απόφαση της οποίας ζητούσε αρχικώς την ακύρωση να κηρυχθεί ανυπόστατη, παραπέμποντας σε δύο άρθρα εφημερίδων από τα οποία προέκυπτε ότι η Επιτροπή αναγνώριζε ότι ουδεμία απόφαση είχε κυρώσει τα τελευταία 25 έτη.

15 Μετά την εκ μέρους του Δικαστηρίου έκδοση, επί της ασκηθείσας κατά της εν λόγω δικαστικής αποφάσεως αναιρέσεως, της αποφάσεως της 15ης Ιουνίου 1994, C-137/92 P, Επιτροπή κατά BASF κ.λπ. (Συλλογή 1994, σ. I-2555), το Πρωτοδικείο αποφάσισε τη λήψη και άλλων μέτρων οργανώσεως της διαδικασίας στην υπό κρίση υπόθεση, καλώντας ιδίως την Επιτροπή να προσκομίσει, μεταξύ άλλων, το κείμενο της αποφάσεως που είχε προσβάλει η αναιρεσείουσα, όπως είχε τότε κυρωθεί. Η Επιτροπή απάντησε ότι θεωρούσε ενδεδειγμένο το να μην εξεταστεί το βάσιμο του λόγου αυτού ενόσω το Πρωτοδικείο δεν είχε αποφανθεί επί του παραδεκτού του λόγου αυτού. Δεδομένου όμως ότι το Πρωτοδικείο, με διάταξη της 25ης Οκτωβρίου 1994, διέταξε την Επιτροπή να προσκομίσει το προαναφερθέν κείμενο, η τελευταία αυτή συμμορφώθηκε και προσκόμισε το κείμενο της εν λόγω αποφάσεως. Οι διάδικοι αγόρευσαν και απάντησαν στις ερωτήσεις του Πρωτοδικείου κατά τη συνεδρίαση της 6ης και 7ης Δεκεμβρίου 1994.

16 Το Πρωτοδικείο εξέδωσε πέντε αποφάσεις στις 29 Ιουνίου 1995.

17 Η απόφαση 91/297 ακυρώθηκε λόγω προσβολής των δικαιωμάτων άμυνας με τις δικαστικές αποφάσεις της 29ης Ιουνίου 1995, T-30/91, Solvay κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1775), και T-36/91, ICI κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1847), με το σκεπτικό ότι η Επιτροπή δεν είχε χορηγήσει, κατά τη διοικητική διαδικασία, επαρκή πρόσβαση στα έγγραφα και ιδίως σε εκείνα που μπορούσαν να είναι χρήσιμα για την άμυνα. Κρίνοντας ότι το ελάττωμα της διοικητικής διαδικασίας δεν μπορούσε να τακτοποιηθεί κατά την ένδικη διαδικασία, το Πρωτοδικείο τόνισε μεταξύ άλλων, στη σκέψη 98 της προπαρατεθείσας αποφάσεως Solvay κατά Επιτροπής, ότι, «εάν η προσφεύγουσα είχε τη δυνατότητα να επικαλεστεί, κατά τη διοικητική διαδικασία, έγγραφα ικανά να την απαλλάξουν, θα μπορούσε ενδεχομένως να επηρεάσει τις εκτιμήσεις που διατύπωσε το σώμα των επιτρόπων, τουλάχιστον όσον αφορά την αποδεικτική αξία της παράλληλης και παθητικής συμπεριφοράς που της προσαπτόταν για την έναρξη και επομένως για τη διάρκεια της παραβάσεως». Τόσο με την

προπαρατεθείσα απόφαση Solvay κατά Επιτροπής όσο και με την προπαρατεθείσα απόφαση ICI κατά Επιτροπής, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η Επιτροπή όφειλε τουλάχιστον να προσκομίσει έναν κατάλογο των προερχόμενων από τις άλλες επιχειρήσεις εγγράφων, προκειμένου να καταστήσει δυνατό τον έλεγχο του ακριβούς περιεχομένου τους και της χρησιμότητάς τους για την άμυνα.

18 Η απόφαση 91/298 ακυρώθηκε όσον αφορά τη Solvay με τη δικαστική απόφαση της 29ης Ιουνίου 1995, Τ-31/91, Solvay κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1821), με το σκεπτικό ότι η εν λόγω απόφαση της Επιτροπής δεν είχε κυρωθεί νομοτύπως.

19 Η απόφαση 91/299 ακυρώθηκε με τη δικαστική απόφαση της 29ης Ιουνίου 1995, Τ-32/91, Solvay κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1825), για τον ίδιο λόγο.

20 Η απόφαση 91/300 αποτέλεσε αντικείμενο της δικαστικής αποφάσεως της 29ης Ιουνίου 1995, Τ-37/91, ICI κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1901). Το Πρωτοδικείο απέρριψε τους ισχυρισμούς και τα επιχειρήματα που αντλούνταν από τη μη κοινοποίηση των προερχομένων από άλλες επιχειρήσεις εγγράφων, με το σκεπτικό ότι τα έγγραφα αυτά δεν θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την άμυνα της προσφεύγουσας, καθώς και από τη μη κοινοποίηση ενός καταλόγου εγγράφων της ίδιας της προσφεύγουσας. Ωστόσο, το Πρωτοδικείο ακύρωσε τη προσβαλλόμενη απόφαση λόγω ελλείψεως νομότυπης κυρώσεως.

21 Κατά των προπαρατεθεισών δικαστικών αποφάσεων της 29ης Ιουνίου 1995, Solvay κατά Επιτροπής (Τ-31/91) και Solvay κατά Επιτροπής (Τ-32/91), η Επιτροπή άσκησε αναίρεση, επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 6ης Απριλίου 2000, C-287/95 P και C-288/95 P, Επιτροπή κατά Solvay (Συλλογή 2000, σ. I-2391). Ομοίως, και κατά της προπαρατεθείσας αποφάσεως της 29ης Ιουνίου 1995, Τ-37/91, ICI κατά Επιτροπής, ασκήθηκε αναίρεση, επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 6ης Απριλίου 2000, C-286/95 P, Επιτροπή κατά ICI (Συλλογή 2000, σ. I-2341). Οι αναιρέσεις αυτές απορρίφθηκαν από το Δικαστήριο με τις δύο προπαρατεθείσες αποφάσεις Επιτροπή κατά Solvay και Επιτροπή κατά ICI.

22 Όσον αφορά τη Solvay, η Επιτροπή εξέδωσε στις 13 Δεκεμβρίου 2000 δύο νέες αποφάσεις:

— Την επίδικη απόφαση, που αποτελεί το ισοδύναμο της αποφάσεως 91/299. Το κείμενο των αποφάσεων αυτών είναι κατ' ουσίαν το ίδιο. Η επίδικη απόφαση περιέχει επιπλέον μια περιγραφή της διαδικασίας. Έχει ως αποδέκτη τη Solvay, επιχείρηση στην οποία η Επιτροπή επιβάλλει πρόστιμο 20 εκατομμυρίων ευρώ.

— Την απόφαση 2003/5/ΕΚ, σχετικά με την κίνηση διαδικασίας δυνάμει του άρθρου 81 της Συνθήκης ΕΚ (COMP/33.133-B: Carbonate de soude — Solvay, CFK) (ΕΕ 2003, L 10, σ. 10), που αποτελεί το ισοδύναμο της αποφάσεως 91/298, αλλά η οποία περιέχει επιπλέον μια περιγραφή της διαδικασίας. Με την απόφαση αυτή, η Επιτροπή επιβάλλει στη Solvay πρόστιμο 3 εκατομμυρίων ευρώ.

23 Η Solvay άσκησε προσφυγές κατά των αποφάσεων αυτών. Με την απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 2009, Τ-58/01, Solvay κατά Επιτροπής (Συλλογή 2009, σ. II-4781), και με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε τις προσφυγές αυτές.

Η διαδικασία ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου

24 Δεδομένου ότι η αναιρεσείουσα προέβαλε τον λόγο ακυρώσεως που αντλείται από έλλειψη προσβάσεως στον φάκελο, το τότε Πρωτοδικείο κάλεσε, στις 19 Δεκεμβρίου 2003, την Επιτροπή να προσκομίσει μεταξύ άλλων ένα λεπτομερή αριθμητικό κατάλογο όλων των εγγράφων του φακέλου. Αφού ζήτησε παράταση της ταχθείσας προθεσμίας, η Επιτροπή προσκόμισε έναν πρώτο, κατόπιν δε ένα δεύτερο κατάλογο. Η Solvay ζήτησε να εξετάσει ορισμένα έγγραφα. Κατ' αυτή την περίοδο έρευνας, η Επιτροπή αναγνώρισε ότι είχε απολέσει ορισμένους φακέλους και ότι της ήταν αδύνατο να καταρτίσει κατάλογο των εγγράφων που αυτοί περιείχαν, διότι δεν μπορούσαν να

ανευρεθούν ούτε τα ευρετήρια των φακέλων αυτών. Η αναιρεσείουσα και η Επιτροπή υπέβαλαν, αντιστοίχως, στις 15 Ιουλίου και στις 17 Νοεμβρίου 2005 τις γραπτές παρατηρήσεις τους σχετικά με τη χρησιμότητα των εγγράφων που εξέτασε η Solvay για την άμυνά της. Το 2008 τέθηκαν επιπλέον ερωτήσεις στους διαδίκους. Η επ' ακροατηρίου συζήτηση διεξήχθη στις 26 Ιουνίου του ιδίου έτους.

Η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

Η επιχειρηματολογία που προβλήθηκε προς στήριξη του αιτήματος περί ακυρώσεως της επίδικης αποφάσεως

25 Η αναιρεσείουσα προέβαλε έξι λόγους, οι οποίοι υποδιαιρούνταν σε σκέλη που περιείχαν διάφορα επιχειρήματα.

Ο πρώτος λόγος που αφορά την παρέλευση του χρόνου

— Η εσφαλμένη εφαρμογή των κανόνων περί παραγραφής

26 Η Solvay υποστήριξε ότι η παραγραφή των διώξεων, υπολογιζόμενη σύμφωνα με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2988/74 του Συμβουλίου, της 26ης Νοεμβρίου 1974, περί παραγραφής του δικαιώματος διώξεως και εκτελέσεως των αποφάσεων στους τομείς του δικαίου των μεταφορών και του ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 07/001, σ. 241), δεν αναστέλλεται κατά τη διάρκεια της κατ' αναίρεση διαδικασίας. Η Επιτροπή μπορούσε, κατ' αυτήν, να εκδώσει νέα απόφαση αμέσως μετά την έκδοση της προπαρατεθείσας δικαστικής αποφάσεως της 29ης Ιουνίου 1995, Τ-31/91, Solvay κατά Επιτροπής. Ανέλαβε έναν κίνδυνο ασκώντας αναίρεση,

τοσούτω μάλλον που εγνώριζε την προπαρατεθείσα δικαστική απόφαση Επιτροπή κατά BASF κ.λπ., στην οποία το Δικαστήριο είχε λάβει θέση επί του ζητήματος της ελλείψεως κυρώσεως των πράξεων.

27 Στηριζόμενο στη δικαστική απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 2002, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P έως C-252/99 P και C-254/99 P, Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 2002, σ. I-8375), που αφορούσε τη δεύτερη απόφαση «PVC», το Πρωτοδικείο έκρινε, με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, ότι έπρεπε να θεωρηθεί ότι η περίοδος κατά την οποία η αίτηση αναιρέσεως εκκρεμούσε ενώπιον του Δικαστηρίου συνιστούσε περίοδο αναστολής του χρόνου παραγραφής (σκέψεις 96 έως 109). Τόνισε τις πρακτικές δυσχέρειες που προκαλούσε η λύση που πρότεινε η Solvay, ήτοι την ενδεχόμενη συνύπαρξη δύο αποφάσεων, σε περίπτωση που το Δικαστήριο θα δεχόταν την αίτηση αναιρέσεως της Επιτροπής.

— Η παραβίαση της αρχής του ευλόγου χρόνου

28 Το Πρωτοδικείο εξέτασε κάθε φάση της διαδικασίας, αλλά και τη διαδικασία συνολικά. Τόνισε επιπλέον ότι, δεδομένου ότι η επίδικη απόφαση ήταν κατ' ουσίαν πανομοιότυπη με την απόφαση 91/299, τα δικαιώματα άμυνας δεν είχαν προσβληθεί, παρά την πάροδο του χρόνου. Έκρινε, μεταξύ άλλων, στη σκέψη 141 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η αναιρεσείουσα είχε ρητώς παραιτηθεί από τη δυνατότητα μειώσεως του προστίμου για να αποκατασταθεί συναφώς η βλάβη της και ότι ομοίως δεν είχε ασκήσει αγωγή αποζημιώσεως.

Ο δεύτερος λόγος, που αντλείται από παράβαση των ουσιωδών τύπων οι οποίοι απαιτούνται για την έκδοση και την κύρωση της επίδικης αποφάσεως

29 Το Πρωτοδικείο απέρριψε τα δύο πρώτα σκέλη του λόγου αυτού, που αντλούνταν από την παραβίαση της αρχής της συλλογικότητας και της αρχής της ασφάλειας δικαίου. Όσον αφορά την προσβολή του δικαιώματος της αναιρεσείουσας για νέα ακρόαση, το Πρωτοδικείο τόνισε ότι η επίδικη απόφαση και η απόφαση 91/299 έχουν κατ' ουσίαν πανομοιότυπο περιεχόμενο και ότι, συνεπώς, η Επιτροπή δεν ήταν

υποχρεωμένη να προβεί σε εκ νέου ακρόαση της αναιρεσείουσας (σκέψη 191 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως). Το Πρωτοδικείο απέρριψε, επιπλέον, ένα σκέλος αυτού του λόγου ακυρώσεως, που αντλούνταν από την έλλειψη νέας διαβουλεύσεως με τη συμβουλευτική επιτροπή επί συμπράξεων και δεσποζουσών θέσεων καθώς και από τη μη σύννομη σύνθεση της επιτροπής αυτής.

30 Στις σκέψεις 218 έως 230 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο απέρριψε ένα σκέλος του ίδιου λόγου ακυρώσεως που αντλούνταν από τη χρησιμοποίηση εγγράφων που κατασχέθηκαν κατά παράβαση του κανονισμού 17 του Συμβουλίου, της 6ης Φεβρουαρίου 1962, πρώτος κανονισμός εφαρμογής των άρθρων [81] και [82] της Συνθήκης (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 25). Η Solvay φρονούσε ότι, δεδομένου ότι η περί διενεργείας ελέγχου απόφαση της 5ης Απριλίου 1989 δεν αφορούσε παρά μια παράβαση του άρθρου 81 ΕΚ, η Επιτροπή δεν μπορούσε να χρησιμοποιήσει τα κατασχεθέντα έγγραφα προκειμένου να ασκήσει δίωξη κατά της αναιρεσείουσας βάσει του άρθρου 82 ΕΚ. Το Πρωτοδικείο απάντησε ότι η Επιτροπή δεν όφειλε, στην περί διενεργείας ελέγχου απόφαση αυτή, να προβεί σε αυστηρό χαρακτηρισμό της παραβάσεως και ότι, εν προκειμένω, ένα μέρος των προσαπτώμενων πραγματικών περιστατικών που διαλαμβάνονταν στην εν λόγω απόφαση περί διενεργείας ελέγχου, ήτοι η «θέση σε εφαρμογή διακανονισμών αποκλειστικών αγορών», ήσαν τα ίδια με αυτά που είχαν ληφθεί υπόψη στο πλαίσιο της παραβάσεως που αφορούσε καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσεως. Η Επιτροπή συνεπώς δεν υπερέβη το νόμιμο πλαίσιο το οποίο συνιστούσε η ίδια απόφαση περί διενεργείας ελέγχου.

31 Το Πρωτοδικείο απέρριψε επίσης ένα σκέλος του ίδιου λόγου ακυρώσεως, που αντλούνταν από την παραβίαση των αρχών της αμεροληψίας, της χρηστής διοικήσεως και της αναλογικότητας.

Ο τρίτος λόγος, που αντλούνταν από τον εσφαλμένο ορισμό της σχετικής γεωγραφικής αγοράς

32 Αφού εξέτασε τον λόγο αυτό, το Πρωτοδικείο, στη σκέψη 256 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η Solvay κατείχε δεσπόζουσα θέση, ότι ως σχετική γεωγραφική αγορά έπρεπε να οριστεί η Κοινότητα, εξαιρουμένων του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας, ή κάθε κράτος εντός του οποίου της προσάπτωνταν οι παραβάσεις του άρθρου 82 ΕΚ στην αγορά του ανθρακικού νατρίου.

Ο τέταρτος λόγος, που αντλούνταν από την απουσία δεσπόζουσας θέσεως

33 Στις σκέψεις 275 έως 279 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο υπενθύμισε τη νομολογία σχετικά με την έννοια της δεσπόζουσας θέσεως. Διαπίστωσε τα μερίδια αγοράς που κατείχε η Solvay και θεώρησε, στις σκέψεις 286 έως 304, ότι τα επιχειρήματα που υπέβαλε η αναιρεσείουσα δεν απεδείκνυαν την ύπαρξη εξαιρετικών περιστάσεων που να δικαιολογούσαν την αμφισβήτηση της διαπιστώσεως ότι αυτή κατείχε δεσπόζουσα θέση στη σχετική αγορά.

Ο πέμπτος λόγος, που αντλούνταν από την απουσία καταχρήσεως δεσπόζουσας θέσεως

34 Αφού βεβαιώθηκε επανειλημμένως, στις σκέψεις 325, 327, 349, 368, 369, 376 και 388 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η Solvay δεν αμφισβητούσε το υποστατό των αποδείξεων που είχαν ληφθεί υπόψη κατ' αυτής, το Πρωτοδικείο συμπέρανε ότι οι προσαπτώμενες πρακτικές, ήτοι οι επιστροφές βάσει οριακής ποσότητας, οι εκπτώσεις σε πιστούς πελάτες, η έκπτωση «ομίλου» στον κύριο πελάτη και οι συμφωνίες αποκλειστικότητας, συνιστούσαν κατάχρηση δεσπόζουσας θέσεως. Εξέθεσε, μεταξύ άλλων, πώς το σύστημα εκπτώσεων οδηγούσε σε πρακτικές συνεπαγόμενες διακρίσεις.

Ο έκτος λόγος, που αντλούνταν από προσβολή του δικαιώματος προσβάσεως στον φάκελο

35 Το Πρωτοδικείο εξέτασε το αν η μη πρόσβαση σε ορισμένα έγγραφα, κατά τη διοικητική διαδικασία, είχε εμποδίσει την αναιρεσείουσα να λάβει γνώση εγγράφων που μπορούσαν να είναι χρήσιμα για την άμυνά της. Κατέληξε σε αρνητικό συμπέρασμα,

αφού εξέτασε αν τα επικαλεσθέντα έγγραφα μπορούσαν να τροποποιήσουν τον καθορισμό της σχετικής αγοράς, αυτόν της αγοράς του σχετικού προϊόντος, καθώς και το συμπέρασμα ότι η Solvay κατείχε δεσπόζουσα θέση και είχε εκμεταλλευθεί καταχρηστικά τη θέση αυτή. Το Πρωτοδικείο εξέτασε το σκέλος που αντλούνταν από την έλλειψη πλήρους εξετάσεως του φακέλου. Αφού επιχείρησε να καθορίσει το περιεχόμενο των φακέλων που απώλεσε η Επιτροπή, το Πρωτοδικείο εξακρίβωσε ότι οι προσαφθείσες στη Solvay συμπεριφορές είχαν αποδειχθεί από έγγραφα περιεχόμενα στους υφιστάμενους φακέλους και κατέληξε, στη σκέψη 479 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι «μπορ[ούσε] συνεπώς να αποκλεισθεί το ότι η προσφεύγουσα θα μπορούσε να βρει στους ελλείποντες “υπο-φακέλους” έγγραφα χρήσιμα για την άμυνά της […]».

Η επιχειρηματολογία που προβλήθηκε προς στήριξη του αιτήματος περί ακυρώσεως ή μειώσεως του προστίμου

36 Η αναιρεσείουσα προέβαλε πέντε λόγους, αντλούμενους από την εσφαλμένη εκτίμηση της σοβαρότητας των παραβάσεων, από την εσφαλμένη εκτίμηση της διάρκειας της παραβάσεως, από την ύπαρξη ελαφρυντικών περιστάσεων, από τον δυσανάλογο χαρακτήρα του προστίμου και από την πάροδο του χρόνου.

37 Στις σκέψεις 510 και 511 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο θεώρησε ότι, σε απόφαση αφορώσα την εφαρμογή του άρθρου 82 ΕΚ, δεν μπορούσε να ληφθεί υπόψη μια σχετική με υποτροπή επιβαρυντική περίσταση δικαιολογούμενη από καταδίκες λόγω παραβάσεων του άρθρου 81 ΕΚ και ότι, επιπλέον, οι παραβάσεις για τις οποίες είχε ήδη καταδικασθεί η Solvay ήσαν πολύ διαφορετικές από τις επίμαχες εν προκειμένω. Κατά συνέπεια, μείωσε το επιβληθέν πρόστιμο κατά 5 %.

38 Απαντώντας στον πέμπτο προβληθέντα λόγο, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι ένα πρόστιμο διατηρούσε τον κολαστικό και αποτρεπτικό χαρακτήρα του ακόμη και μετά την πάροδο ορισμένου χρόνου.

39 Εν κατακλείδι, το Πρωτοδικείο καθόρισε το πρόστιμο στα 19 εκατομμύρια ευρώ. Καταδίκασε την μεν αναιρεσείουσα στα δικαστικά της έξοδα, καθώς και στο 95 % των εξόδων της Επιτροπής, τη δε Επιτροπή στο 5 % των δικών της δικαστικών εξόδων.

Επί της αιτήσεως αναιρέσεως

40 Η προσφεύγουσα αναπτύσσει εννέα λόγους αναιρέσεως. Ο πρώτος λόγος αντλείται από προσβολή του δικαιώματος να δικαστεί εντός ευλόγου χρόνου. Ο δεύτερος αντλείται από παράβαση των άρθρων 14 και 20 του κανονισμού 17. Ο τρίτος λόγος αντλείται από την προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας, που προκύπτει από το ότι η Επιτροπή, αφού αρνήθηκε στην αναιρεσείουσα την πρόσβαση στον φάκελο κατά τη διοικητική διαδικασία, απώλεσε ένα μέρος του φακέλου αυτού. Ο τέταρτος λόγος αντλείται από την προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας όσον αφορά τα απαλλακτικά έγγραφα τα οποία μπόρεσαν να εξεταστούν στη Γραμματεία. Ο πέμπτος λόγος αντλείται από προσβολή του δικαιώματος που είχε η αναιρεσείουσα να διατυπώσει τις απόψεις της προτού η Επιτροπή εκδώσει την επίδικη απόφαση. Ο έκτος λόγος αντλείται από παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως των δικαστικών αποφάσεων και του άρθρου 82 ΕΚ όσον αφορά τον ορισμό της σχετικής γεωγραφικής αγοράς τον οποίο έλαβε υπόψη το Πρωτοδικείο στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση. Ο έβδομος λόγος αντλείται από παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως των δικαστικών αποφάσεων και του άρθρου 82 ΕΚ κατά την εκτίμηση της δεσπόζουσας θέσεως που διατυπώνεται στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση. Ο όγδοος λόγος αντλείται από παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως των δικαστικών αποφάσεων και του άρθρου 82 ΕΚ όσον αφορά την έκπτωση που χορηγήθηκε στον όμιλο Saint-Gobain. Ο ένατος λόγος αντλείται από παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως των δικαστικών αποφάσεων και του άρθρου 82 ΕΚ όσον αφορά την ύπαρξη καταχρηστικής εισαγωγής διακρίσεων.

41 Πρέπει κατ' αρχάς να συνεξεταστούν ο τρίτος και ο πέμπτος λόγος, που αφορούν αμφότεροι την προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας.

Επιχειρήματα των διαδίκων

42 Με το πρώτο σκέλος του τρίτου λόγου, η αναιρεσείουσα προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι, επιβάλλοντάς της να αποδείξει ότι τα απολεσθέντα έγγραφα θα μπορούσαν να είναι χρήσιμα για την άμυνά της, της επέβαλε να προσκομίσει μια αδύνατη απόδειξη, καθόσον τα έγγραφα αυτά δεν μπορούσαν να εξετασθούν.

43 Με το δεύτερο σκέλος του λόγου αυτού, η αναιρεσείουσα προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι δεν έλαβε υπόψη την αρχή κατά την οποία αρκούσε τα εν λόγω έγγραφα να αντιπροσώπευαν μια πιθανότητα, έστω και μικρή, ασκήσεως επιρροής στην επίδικη απόφαση.

44 Με το τρίτο σκέλος του λόγου αυτού, η αναιρεσείουσα προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι δεν περιορίστηκε σε μια προσωρινή εξέταση του φακέλου για να εξακριβώσει αν τα ελλείποντα έγγραφα μπορούσαν να ασκήσουν επιρροή στην εν λόγω απόφαση, αλλ' ότι αποφάνθηκε κατ' αρχάς επί της ουσίας. Το Πρωτοδικείο θεώρησε συγκεκριμένα, κατ' αρχάς, ότι οι ουσιαστικοί λόγοι που είχε προβάλει η αναιρεσείουσα προς στήριξη της προσφυγής της περί ακυρώσεως της επίδικης αποφάσεως και ο οποίος αντλούνταν από τον μη επηρεασμό του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών έπρεπε να απορριφθούν, για να συναγάγει από αυτό, εν συνεχεία, ότι τα μη γνωστοποιηθέντα στην αναιρεσείουσα έγγραφα δεν μπορούσαν να είχαν ασκήσει οποιαδήποτε επιρροή στην εν λόγω απόφαση.

45 Με το τέταρτο σκέλος του ίδιου λόγου, η αναιρεσείουσα προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι θεώρησε, στη σκέψη 470 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, «[ότι] από καμία […] ένδειξη δεν μπορ[ούσε] να τεκμαρθεί ότι [αυτή] θα μπορούσε να ανακαλύψει

στους ελλείποντες υπο-φακέλους έγγραφα που να ανασκευάζουν τη διαπίστωση ότι κατείχε δεσπόζουσα θέση στην αγορά του ανθρακικού νατρίου» βάσει και μόνον των μεριδίων αγοράς και ότι έτσι αντέστρεψε το βάρος της αποδείξεως και δεν έλαβε υπόψη το τεκμήριο αθωότητας. Η αναιρεσείουσα είχε αμφισβητήσει την ύπαρξη δεσπόζουσας θέσεως και δεν αποκλειόταν ότι άλλα έγγραφα θα της παρείχαν τη δυνατότητα να ενισχύσει την επιχειρηματολογία της.

46 Με το πέμπτο σκέλος του τρίτου λόγου, η αναιρεσείουσα προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι προσέβαλε τα δικαιώματα άμυνας θεωρώντας, στη σκέψη 474 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, όσον αφορά την έκπτωση «ομίλου» που χορηγήθηκε στη Saint-Gobain, ότι η αναιρεσείουσα «θα έπρεπε να προσπαθήσει να αναφέρει κατά πόσον άλλα αποδεικτικά στοιχεία θα μπορούσαν να θέσουν εν αμφιβόλω το περιεχόμενο του μυστικού πρωτοκόλλου ή, τουλάχιστον, να το φωτίσουν διαφορετικά».

47 Με το έκτο σκέλος του λόγου αυτού, η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι το Πρωτοδικείο προσέβαλε τα δικαιώματα άμυνας θεωρώντας, στη σκέψη 471 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι ενδεχόμενο σφάλμα της Επιτροπής όσον αφορά τον ορισμό της γεωγραφικής αγοράς «δεν μπορούσε να επηρεάσει καθοριστικά το αποτέλεσμα», οπότε η αναιρεσείουσα δεν θα μπορούσε να βρει στους ελλείποντες φακέλους έγγραφα χρήσιμα για την άμυνά της.

48 Με το πρώτο σκέλος του πέμπτου λόγου, η αναιρεσείουσα προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι δεν απάντησε στο επιχείρημά της ότι θα έπρεπε να είχε διατυπώσει τις παρατηρήσεις της πριν από την έκδοση της επίδικης αποφάσεως, παρά την ύπαρξη της προπαρατεθείσας δικαστικής αποφάσεως Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής, στον βαθμό που η διοικητική διαδικασία παρουσίαζε παρατυπίες προκύπτουσες από τη μη πρόσβαση στον φάκελο σε στάδιο προγενέστερο της εκδόσεως της αποφάσεως αυτής, επηρεάζοντας το κύρος των προπαρασκευαστικών της αποφάσεως αυτής μέτρων, και εφόσον οι παρατυπίες αυτές είχαν διαπιστωθεί από το Πρωτοδικείο πριν από την έκδοση της επίδικης αποφάσεως, με την προπαρατεθείσα δικαστική απόφαση της 29ης Ιουνίου 1995, Τ-30/91, Solvay κατά Επιτροπής.

49 Με το δεύτερο σκέλος του λόγου αυτού, η αναιρεσείουσα προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι αρνήθηκε να αναγνωρίσει ότι, προτού εκδώσει την επίδικη απόφαση, η Επιτροπή ήταν υποχρεωμένη να προβεί σε ακρόαση της οικείας επιχειρήσεως, καθόσον μια απόφαση του Πρωτοδικείου, μολονότι εκδοθείσα στο πλαίσιο χωριστής διαδικασίας, είχε αποδείξει την ύπαρξη ελαττώματος έχοντος επηρεάσει τα προπαρασκευαστικά της ακυρωθείσας αποφάσεως μέτρα. Η αναιρεσείουσα υπενθυμίζει, συναφώς, την προπαρατεθείσα απόφαση της 29ης Ιουνίου 1995, T-30/91, Solvay κατά Επιτροπής, και τονίζει ότι η διαδικασία, στην υπό κρίση υπόθεση, παρουσίαζε τα ίδια ελαττώματα με αυτά που είχαν εντοπισθεί στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η εν λόγω δικαστική απόφαση. Δυνάμει του άρθρου 223 ΕΚ, η Επιτροπή ήταν υποχρεωμένη να αντλήσει όλες τις συνέπειες από μια απόφαση εκδοθείσα από το Πρωτοδικείο. Έστω και αν η απόφαση 91/299 είχε ακυρωθεί από το Πρωτοδικείο λόγω ελλείψεως κυρώσεως, η Επιτροπή θα έπρεπε επίσης να λάβει υπόψη την προπαρατεθείσα δικαστική απόφαση της 29ης Ιουνίου 1995, T-30/91, Solvay κατά Επιτροπής, με την οποία είχε οριστικά διαπιστωθεί μια άλλη διαδικαστική παρατυπία. Η Επιτροπή ήταν συνεπώς υποχρεωμένη, κατά την αναιρεσείουσα, να αποκαταστήσει αυτό το διαδικαστικό ελάττωμα που διαπίστωσε το Πρωτοδικείο, προκειμένου να τακτοποιηθεί η διαδικασία και, συνεπώς, να της δοθεί η δυνατότητα να έχει πρόσβαση στον φάκελο και να προβάλει όλες τις γραπτές ή προφορικές παρατηρήσεις της, πριν από την έκδοση της επίδικης αποφάσεως.

50 Η Επιτροπή αμφισβητεί το παραδεκτό και το βάσιμο των ισχυρισμών και των επιχειρημάτων που προέβαλε η αναιρεσείουσα.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

51 Αντίθετα προς όσα ισχυρίζεται η Επιτροπή, με τον λόγο αναιρέσεως που αντλείται από την προσβολή του δικαιώματος προσβάσεως στον φάκελο, η αναιρεσείουσα δεν επικρίνει σχετικές με τα πραγματικά περιστατικά εκτιμήσεις στις οποίες προέβη το Πρωτοδικείο, αλλά τους κανόνες που αυτό εφάρμοσε όσον αφορά το βάρος αποδείξεως σχετικά με τη χρησιμότητα εγγράφων, τμήμα των οποίων απωλέσθηκε. Το ζήτημα αν το Πρωτοδικείο εφάρμοσε ένα ορθό νομικό κριτήριο κατά την εκτίμηση της χρησιμότητας των εγγράφων αυτών για την άμυνα της αναιρεσείουσας συνιστά νομικό ζήτημα υποκείμενο στον έλεγχο του Δικαστηρίου στο πλαίσιο αιτήσεως αναιρέσεως (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 25ης Ιανουαρίου 2007, C-403/04 P και C-405/04 P, Sumitomo Metal Industries και Nippon Steel κατά Επιτροπής, Συλλογή 2007,

σ. I-729, σκέψη 40, και της 10ης Ιουλίου 2008, C-413/06 P, Bertelsmann και Sony Corporation of America κατά Impala, Συλλογή 2008, σ. I-4951, σκέψη 117).

52 Τα δικαιώματα άμυνας είναι θεμελιώδη δικαιώματα τα οποία αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των γενικών αρχών του δικαίου, την τήρηση των οποίων διασφαλίζει το Δικαστήριο (απόφαση της 7ης Ιανουαρίου 2004, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P και C-219/00 P, Aalborg Portland κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2004, σ. I-123, σκέψη 64).

53 Ο σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας στο πλαίσιο διαδικασίας ενώπιον της Επιτροπής με αντικείμενο την επιβολή προστίμου σε επιχείρηση για παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού επιβάλλει να παρέχεται στην ενδιαφερόμενη επιχείρηση η δυνατότητα να καταστήσει λυσιτελώς γνωστή την άποψή της σχετικά με το υποστατό και τον κρίσιμο χαρακτήρα των πραγματικών περιστατικών και περιστάσεων των οποίων γίνεται επίκληση, καθώς και σχετικά με τα έγγραφα που έλαβε υπόψη της η Επιτροπή για να στηρίξει τον ισχυρισμό της ότι υπάρχει παράβαση της Συνθήκης (προπαρατεθείσα απόφαση Aalborg Portland κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 66). Τα δικαιώματα αυτά διαλαμβάνονται στο άρθρο 41, παράγραφος 2, στοιχεία α΄ και β΄, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

54 Όπως το Πρωτοδικείο ορθώς υπενθύμισε, στη σκέψη 405 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το δικαίωμα προσβάσεως στον φάκελο συνεπάγεται ότι η Επιτροπή υποχρεούται να παρέχει στην ενδιαφερόμενη επιχείρηση τη δυνατότητα εξετάσεως όλων των εγγράφων που περιλαμβάνονται στον φάκελο έρευνας και τα οποία ενδέχεται να είναι κρίσιμα για την άμυνα της επιχειρήσεως αυτής. Στα έγγραφα αυτά συγκαταλέγονται τόσο τα ενοχοποιητικά όσο και τα απαλλακτικά στοιχεία, πλην των επιχειρηματικών απορρήτων άλλων επιχειρήσεων, των εσωτερικών εγγράφων της Επιτροπής και άλλων εμπιστευτικών πληροφοριών (προπαρατεθείσες αποφάσεις Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 315, και Aalborg Portland κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 68).

55 Η προσβολή του δικαιώματος προσβάσεως στον φάκελο της Επιτροπής κατά τη διαδικασία που προηγείται της εκδόσεως της αποφάσεως ενδέχεται, κατ' αρχήν, να επισύρει ακύρωση της αποφάσεως αυτής οσάκις έχουν θιγεί τα δικαιώματα άμυνας της ενδιαφερομένης επιχειρήσεως (προπαρατεθείσα απόφαση Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 317).

56 Στην περίπτωση αυτή, η σημειωθείσα προσβολή δεν θεραπεύεται απλώς και μόνον με το να καταστεί η πρόσβαση δυνατή κατά την ένδικη διαδικασία (προπαρατεθείσα απόφαση Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 318). Συγκεκριμένα, περιοριζόμενη στον δικαστικό έλεγχο των προβληθέντων ισχυρισμών, η εκ μέρους του Πρωτοδικείου εξέταση δεν έχει ούτε ως σκοπό ούτε ως αποτέλεσμα την υποκατάσταση της πλήρους έρευνας της υποθέσεως στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας. Περαιτέρω, η καθυστερημένη γνώση ορισμένων εγγράφων του φακέλου δεν αποκαθιστά την επιχείρηση η οποία έχει ασκήσει προσφυγή κατά αποφάσεως της Επιτροπής στην κατάσταση στην οποία θα βρισκόταν αν είχε μπορέσει να στηριχθεί στα ίδια έγγραφα για να υποβάλει γραπτώς και προφορικώς τις παρατηρήσεις της ενώπιον του θεσμικού αυτού οργάνου (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Aalborg Portland κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 103 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

57 Όταν η πρόσβαση στον φάκελο, και ειδικότερα σε απαλλακτικά έγγραφα, διασφαλίζεται στο στάδιο της ένδικης διαδικασίας, η ενδιαφερόμενη επιχείρηση δεν υποχρεούται να αποδείξει ότι, αν είχε πρόσβαση στα μη κοινοποιηθέντα έγγραφα, η απόφαση της Επιτροπής θα είχε διαφορετικό περιεχόμενο, αλλά μόνον ότι θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει τα εν λόγω έγγραφα για την άμυνά της (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 2ας Οκτωβρίου 2003, C-199/99 P, Corus UK κατά Επιτροπής, Συλλογή 2003, σ. I-11177, σκέψη 128, Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 318, και Aalborg Portland κ.λπ. κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 131).

58 Μολονότι το Πρωτοδικείο ορθώς υπενθύμισε τις αρχές αυτές, στη σκέψη 481 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως κατέληξε ωστόσο στο συμπέρασμα ότι, «έστω και αν η προσφεύγουσα δεν είχε πρόσβαση στο σύνολο των εγγράφων που περιέχονται

στον φάκελο της έρευνας, το γεγονός αυτό δεν την εμπόδισε εν προκειμένω να εξασφαλίσει την άμυνά της όσον αφορά τις ουσιαστικές αιτιάσεις που διατύπωσε η Επιτροπή στην ανακοίνωση αιτιάσεων και στην [επίδικη] απόφαση».

59 Για να φθάσει στο συμπέρασμα αυτό, το Πρωτοδικείο εξέτασε, προηγουμένως, τις αιτιάσεις που είχαν διατυπωθεί στην εν λόγω απόφαση και τις ουσιαστικές αποδείξεις που είχαν προβληθεί προς στήριξη των αιτιάσεων αυτών. Αυτός ο τρόπος ενέργειας δεν μπορεί να επικριθεί, καθόσον η χρησιμότητα άλλων εγγράφων για την άμυνα πρέπει να εκτιμάται υπό το φως των στοιχείων αυτών.

60 Ωστόσο, το Πρωτοδικείο στήριξε το συμπέρασμά του, μεταξύ άλλων, στις εκτιμήσεις ότι, πρώτον, «τα ιδιαιτέρως σημαντικά μερίδια αγοράς συνιστούν από μόνα τους, πλην εξαιρετικών περιστάσεων, την απόδειξη της υπάρξεως δεσπόζουσας θέσεως» και, αν υποτεθεί ότι αυτές οι περιστάσεις υπήρξαν, η αναιρεσείουσα δεν μπορούσε να τις αγνοεί (σκέψη 470 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως), δεύτερον, «ενδεχόμενο σφάλμα της Επιτροπής [όσον αφορά τον ορισμό της γεωγραφικής αγοράς] δεν μπορούσε να επηρεάσει καθοριστικά το αποτέλεσμα» (σκέψη 471 της αποφάσεως αυτής) και, τρίτον, «η [αναιρεσείουσα] θα έπρεπε να προσπαθήσει να αναφέρει κατά πόσον άλλα αποδεικτικά στοιχεία θα μπορούσαν να θέσουν εν αμφιβόλω το περιεχόμενο του μυστικού πρωτοκόλλου ή, τουλάχιστον, να το φωτίσουν διαφορετικά» (σκέψη 474 της εν λόγω αποφάσεως).

61 Οι ως άνω κρίσεις δεν λαμβάνουν υπόψη τις συνέπειες που πρέπει να αντληθούν από την απώλεια των φακέλων, όσον αφορά, εν προκειμένω, τα δικαιώματα της αναιρεσείουσας. Συγκεκριμένα, αναπτύσσοντας τη συλλογιστική αυτή, το Πρωτοδικείο στηρίζεται σε υποθέσεις όχι μόνον όσον αφορά το περιεχόμενο των απολεσθέντων εγγράφων, αλλά και όσον αφορά τη γνώση που η αναιρεσείουσα θα έπρεπε να είχε του περιεχομένου αυτού. Ιδίως, όπως τόνισε και η γενική εισαγγελέας στο σημείο 202 των προτάσεών της, το Πρωτοδικείο δεν εξηγεί γιατί η αναιρεσείουσα θα έπρεπε να έχει αφεαυτής γνώση των ενδεχομένων εξαιρετικών περιστάσεων που θα μπορούσαν να συμβάλουν στην ανατροπή του τεκμηρίου της υπάρξεως δεσπόζουσας θέσεως που απορρέει από τα σχετικά με τα μερίδια αγοράς δεδομένα.

62 Πρέπει συναφώς να υπομνησθεί ότι, κατά την Επιτροπή, οι ελλείποντες υπο-φάκελοι περιείχαν πιθανώς τις απαντήσεις στις αιτήσεις παροχής πληροφοριών που υπέβαλε βάσει του άρθρου 11 του κανονισμού 17. Δεν αποκλείεται συνεπώς ότι η αναιρεσείουσα θα μπορούσε να βρει σε αυτούς τους υπο-φακέλους στοιχεία προερχόμενα από άλλες επιχειρήσεις που θα της παρείχαν τη δυνατότητα να δώσει στα πραγματικά περιστατικά μια ερμηνεία διαφορετική από αυτή που έδωσε η Επιτροπή, πράγμα που θα μπορούσε να είναι χρήσιμο για την άμυνά της.

63 Εφόσον η αναιρεσείουσα δεν είχε πρόσβαση στα έγγραφα αυτά και το περιεχόμενό τους δεν ήταν καθορισμένο ούτε μπορούσε να καθοριστεί, το Πρωτοδικείο πλανήθηκε περί το δίκαιο επιβάλλοντάς της, όπως έπραξε στη σκέψη 474 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, να διευκρινίσει τα επιχειρήματα που θα μπορούσε να επικαλεσθεί αν είχε στη διάθεσή της τα έγγραφα αυτά, τα οποία όμως της ήταν υλικώς αδύνατο να γνωρίζει.

64 Πρέπει να υπογραμμισθεί ότι το θέμα, εν προκειμένω, δεν αφορά ορισμένα ελλείποντα έγγραφα, των οποίων το περιεχόμενο θα μπορούσε να ανασυσταθεί βάσει άλλων πηγών, αλλά ολόκληρους υπο-φακέλους οι οποίοι, αν οι υποθέσεις της Επιτροπής που διαλαμβάνονται στη σκέψη 62 της παρούσας αποφάσεως είναι ακριβείς, θα μπορούσαν να περιέχουν σημαντικά έγγραφα της ενώπιον της Επιτροπής διαδικασίας τα οποία θα μπορούσαν να είναι κρίσιμα για την άμυνα της αναιρεσείουσας.

65 Επομένως, καταλήγοντας, στη σκέψη 481 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, στο συμπέρασμα ότι το γεγονός ότι η αναιρεσείουσα δεν είχε πρόσβαση στο σύνολο των εγγράφων που περιέχονταν στον φάκελο έρευνας δεν την είχε εμποδίσει να προβάλει την άμυνά της, το Πρωτοδικείο πλανήθηκε περί το δίκαιο όσον αφορά την εκ μέρους της Επιτροπής προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας και στηρίχθηκε, όσον αφορά το περιεχόμενο των ελλειπόντων εγγράφων, σε μια υπόθεση που του ήταν αδύνατο να εξακριβώσει.

66 Όσον αφορά την ακρόαση της οικείας επιχειρήσεως πριν από την έκδοση της επίδικης αποφάσεως, την οποία προβάλλει η αναιρεσείουσα με τον πέμπτο λόγο αναιρέσεως, πρέπει να υπομνησθεί ότι η ακρόαση συγκαταλέγεται μεταξύ των δικαιωμάτων άμυνας. Τυχόν προσβολή όμως των δικαιωμάτων άμυνας πρέπει να εξετάζεται σε συνάρτηση με τις ειδικές περιστάσεις κάθε συγκεκριμένης υποθέσεως.

67 Στη σκέψη 184 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο υπενθύμισε ορθώς ότι η Επιτροπή, οσάκις, μετά την ακύρωση αποφάσεως επιβάλλουσας κυρώσεις σε επιχειρήσεις που έχουν παραβεί το άρθρο 81, παράγραφος 1, ΕΚ, λόγω διαδικαστικής πλημμέλειας αφορώσας αποκλειστικά τους κανόνες της οριστικής εγκρίσεώς της από το σώμα των επιτρόπων, εκδίδει νέα απόφαση, η οποία έχει κατ' ουσίαν πανομοιότυπο περιεχόμενο και στηρίζεται στις ίδιες αιτιάσεις, δεν υποχρεούται να προβαίνει σε νέα ακρόαση των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων (βλ., υπό την έννοια αυτή, προπαρατεθείσα απόφαση Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψεις 83 έως 111).

68 Στην υπό κρίση υπόθεση, το ζήτημα της ακροάσεως της αναιρεσείουσας δεν μπορεί ωστόσο να διαχωριστεί από την πρόσβαση στον φάκελο. Συγκεκριμένα, καίτοι η επίδικη απόφαση έχει κατ' ουσίαν πανομοιότυπο περιεχόμενο και στηρίζεται στις ίδιες αιτιάσεις με αυτές που διατυπώθηκαν στην πρώτη απόφαση που ακυρώθηκε από το Πρωτοδικείο λόγω διαδικαστικού ελαττώματος κατά το τελευταίο στάδιο της διαδικασίας, ήτοι λόγω ελλείψεως νομότυπης κυρώσεως από το σώμα των επιτρόπων, εντούτοις η έκδοση της πρώτης αυτής αποφάσεως ήταν επίσης πλημμελής λόγω ελαττώματος πολύ προγενέστερου του τελευταίου ελαττώματος αυτού. Συγκεκριμένα, όπως προκύπτει από τη σκέψη 17 της παρούσας αποφάσεως, δεν αμφισβητείται ότι, κατά τη διοικητική διαδικασία που οδήγησε στην έκδοση της εν λόγω πρώτης αποφάσεως, η Επιτροπή δεν παρέσχε στην αναιρεσείουσα το σύνολο των εγγράφων που περιέχονταν στον φάκελό της, ειδικότερα τα απαλλακτικά έγγραφα.

69 Όπως όμως υπενθυμίστηκε στη σκέψη 17 της παρούσας αποφάσεως, με τις προπαρατεθείσες αποφάσεις της 29ης Ιουνίου 1995, Solvay κατά Επιτροπής (Τ-30/91), και ICI κατά Επιτροπής (Τ-36/91), το Πρωτοδικείο διαπίστωσε, όσον αφορά την απόφαση 91/297 που διαλαμβάνεται στη σκέψη 12 της παρούσας αποφάσεως και η οποία είναι συναφής με την επίδικη απόφαση και αποτελούσε αντικείμενο της ίδιας ανακοινώσεως αιτιάσεων, ότι η διοικητική αυτή διαδικασία ήταν πλημμελής λόγω

προσβολής των δικαιωμάτων άμυνας, καθόσον η Επιτροπή δεν είχε χορηγήσει στην οικεία επιχείρηση επαρκή πρόσβαση στα έγγραφα και ιδίως σε εκείνα που μπορούσαν να είναι χρήσιμα για την άμυνα της τελευταίας αυτής. Συνεπώς, το Πρωτοδικείο ακύρωσε τις αποφάσεις αυτές, υπενθυμίζοντας, μεταξύ άλλων, αφενός, ότι η πρόσβαση στον φάκελο, στις σχετικές με τον ανταγωνισμό υποθέσεις, συγκαταλέγεται μεταξύ των διαδικαστικών εγγυήσεων που αποσκοπούν στην προστασία των δικαιωμάτων άμυνας και, αφετέρου, την ανάγκη καταρτίσεως λεπτομερούς καταλόγου, προκειμένου η οικεία επιχείρηση να μπορέσει να αξιολογήσει εάν ήταν σκόπιμο να ζητήσει πρόσβαση σε συγκεκριμένα έγγραφα που μπορούσαν να είναι χρήσιμα για την άμυνά της (προπαρατεθείσες αποφάσεις της 29ης Ιουνίου 1995, T-30/91, Solvay κατά Επιτροπής, σκέψεις 59 και 101, καθώς και T-36/91, ICI κατά Επιτροπής, σκέψεις 69 και 111).

70 Παρά τα στοιχεία αυτά και μολονότι η νομολογία του Δικαστηρίου επιβεβαιώνει τη σημασία της προσβάσεως στον φάκελο, ειδικότερα δε στα απαλλακτικά έγγραφα (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 8ης Ιουλίου 1999, C-51/92 P, Hercules Chemicals κατά Επιτροπής, Συλλογή 1999, σ. I-4235), η Επιτροπή εξέδωσε την ίδια απόφαση με αυτή που είχε ακυρωθεί λόγω ελλείψεως νομότυπης κυρώσεως, χωρίς να κινήσει νέα διοικητική διαδικασία στο πλαίσιο της οποίας θα προέβαινε σε ακρόαση της αναιρεσείουσας αφού της επέτρεπε την πρόσβαση στον φάκελο.

71 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι το Πρωτοδικείο, μη λαμβάνοντας υπόψη τις ειδικές περιστάσεις της υποθέσεως, ιδίως δε στηριζόμενο στο γεγονός ότι η πρώτη απόφαση είχε ακυρωθεί λόγω ελλείψεως νομότυπης κυρώσεως και η δεύτερη περιείχε τις ίδιες αιτιάσεις, θεώρησε, εσφαλμένα, ότι η ακρόαση της αναιρεσείουσας δεν ήταν αναγκαία. Υπέπεσε έτσι σε πλάνη περί το δίκαιο, κρίνοντας ότι η Επιτροπή δεν είχε προσβάλει τα δικαιώματα άμυνας μη προβαίνοντας στην ακρόαση της αναιρεσείουσας πριν από την έκδοση της επίδικης αποφάσεως.

72 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι ο τρίτος και ο πέμπτος λόγος αναιρέσεως είναι βάσιμοι και ότι η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση πρέπει να ακυρωθεί καθόσον, με την απόφαση αυτή, το Πρωτοδικείο παρέλειψε να ακυρώσει την επίδικη απόφαση λόγω προσβολής των δικαιωμάτων άμυνας.

73 Δεδομένου ότι η αναγνώριση του βασίμου του τρίτου και του πέμπτου λόγου συνεπάγεται την ακύρωση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, παρέλκει η εξέταση των λοιπών λόγων αναιρέσεως.

Επί της προσφυγής που στρέφεται κατά της επίδικης αποφάσεως

74 Κατά το άρθρο 61 του Οργανισμού του Δικαστηρίου, εάν η αίτηση αναιρέσεως κριθεί βάσιμη, το Δικαστήριο αναιρεί την απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου. Στην περίπτωση αυτή, μπορεί το ίδιο να αποφανθεί οριστικά επί της διαφοράς, εφόσον είναι ώριμη προς εκδίκαση. Τούτο συμβαίνει εν προκειμένω.

75 Από τις σκέψεις 51 έως 72 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι η προσφυγή είναι βάσιμη και ότι η επίδικη απόφαση πρέπει να ακυρωθεί λόγω προσβολής των δικαιωμάτων άμυνας.

Επί των δικαστικών εξόδων

76 Κατά το άρθρο 122 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, οσάκις η αναίρεση είναι βάσιμη και το Δικαστήριο εκδικάζει το ίδιο οριστικά τη διαφορά, αποφαίνεται και επί των δικαστικών εξόδων. Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του εν λόγω κανονισμού, που εφαρμόζεται στην κατ' αναίρεση διαδικασία δυνάμει του άρθρου 118 του ιδίου κανονισμού, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα έξοδα, εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι η Επιτροπή ηττήθηκε κατ' ουσίαν και η αναιρεσείουσα ζήτησε την καταδίκη της στα δικαστικά έξοδα, η

Επιτροπή θα φέρει, πέραν των δικών της εξόδων, το σύνολο των εξόδων στα οποία υποβλήθηκε η αναιρεσείουσα, τόσο πρωτοδίκως όσο και κατ' αναίρεση.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) αποφασίζει:

1) Αναιρεί την απόφαση του Πρωτοδικείου [νυν Γενικού Δικαστηρίου] της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 17ης Δεκεμβρίου 2009, Τ-57/01, Solvay κατά Επιτροπής.

2) Ακυρώνει την απόφαση 2003/6/ΕΚ της Επιτροπής, της 13ης Δεκεμβρίου 2000, σχετικά με την κίνηση διαδικασίας δυνάμει του άρθρου 82 της Συνθήκης ΕΚ (COMP/33.133-C: Ανθρακικό νάτριο — Solvay).

3) Καταδικάζει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα της πρωτόδικης και της κατ' αναίρεση διαδικασίας.

(υπογραφές)